

Rättfärdigande retorik

- En kvalitativ textanalys om hur de dramatiska vallöftesbrotten om Barsebäck 2 1976 och lagen om tillfälliga ID-kontroller 2015 rättfärdigades

Linda El-Naggar

Uppsats/Examensarbete:	15 hp
Program och/eller kurs:	Statsvetarprogrammet
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	VT 2017
Handledare:	Elin Naurin
Antal ord:	11 996

Abstrakt

Hur rättfärdigas dramatiska vallöftesbrott? Forskning visar att partier tenderar att uppfylla de löften som anges i valmanifest. Rådande forskningsfält kan emellertid inte ge några svar på hur politiker rättfärdigar dramatiska vallöftesbrott. Eftersom brutna vallöften kan skada relationen mellan politiker och väljare, är vetskap om hur politiker bemöter kritik om att ha svikit sina vallöften viktig för att väljare ska kunna fatta informerade beslut om huruvida politiker har tagit ansvar för sina handlingar. Vetskap om politikernas rättfärdigande retorik är också viktig för att den ger ökad kunskap om makthavares beteende i pressade situationer. För att undersöka hur dramatiska vallöftesbrott rättfärdigas studeras den politiska retoriken av två iögonfallande fall av dramatiska vallöftesbrott: laddningen av kärnkraftverket Barsebäck 2 år 1976, vilken utgjorde ett vallöftesbrott av Centerpartiet, och införandet av lagen om tillfälliga ID-kontroller år 2015, vilken utgjorde ett vallöftesbrott av Miljöpartiet. Material i form av riksdagsdebatter, en partiledardebatt, en presskonferens och medieuttalanden studeras genom en kvalitativ textanalys. Frågor som har ställts till texterna utgår från apologia-teorin, en central teori inom retorik och kriskommunikation. Resultaten visar att politiker använder sig av fyra tillvägagångssätt för att rättfärdiga sig: de förnekar att vallöftesbrottet har skett, de hävdar att någon annan är skyldig för vallöftesbrottet, de framställer vallöftesbrottet som mindre anstötligt eller ber om förlåtelse för vallöftesbrottet. Slutsatsen är att politiker använder sig strategiskt av retorik för att frigöra sig från ansvar vid dramatiska vallöftesbrott.

Nyckelord: vallöftesbrott, apologia, retorik, Barsebäck 2, lagen om tillfälliga ID-kontroller, Centerpartiet, Miljöpartiet, vallöften.

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
2. Teoretiskt ramverk	7
2.1. Tidigare forskning	7
2.1.1. Strategisk retorik – när språket används för att övertyga.....	7
2.2. Teori	8
2.2.1. Definition av vallöften	8
2.2.2. Vallöftens roll i den representativa demokratin	9
2.2.3. Rättfärdigande retorik i form av apologia.....	9
3. Dramatiska vallöftesbrott – när löften överges för politiska helomvändningar	11
3.1. Centerpartiets dramatiska vallöftesbrott: laddningen av Barsebäck 2.....	11
3.2. Miljöpartiets dramatiska vallöftesbrott: lagen om tillfälliga ID-kontroller	12
4. Metod	14
4.1. Kvalitativ textanalys – i tolkandets tecken	14
4.2. Material	15
4.3. I lådan av analysverktyg	16
4.4. Kriterier för slutsatsdragning	18
4.5. Validitet och reliabilitet	19
5. Resultat	21
5.2. Denial	22
5.3. Evasion of responsibility.....	24
5.4. Reduction of offensiveness	27
5.5. Corrective action.....	31
5.6. Mortification	32
6. Slutsatser	34
7. Referenslista	37

Tabeller

<i>Tabell. 1: Klassifikationsschema över av retoriska strategier</i>	<i>21</i>
<i>Tabell. 2: Antal gånger som retoriska strategier inom kategorin denial förekommer samt kodning inom parantes</i>	<i>22</i>
<i>Tabell. 3: Antal gånger som retoriska strategier inom kategorin evasion of responsibility förekommer samt kodning inom parantes</i>	<i>24</i>
<i>Tabell. 4: Antal gånger som retoriska strategier inom kategorin reduction of offensiveness förekommer samt kodning inom parantes</i>	<i>27</i>
<i>Tabell. 5: Antal gånger som corrective action förekommer samt kodning inom parantes</i>	<i>31</i>
<i>Tabell. 6: Antal gånger som corrective action förekommer samt kodning inom parantes</i>	<i>32</i>

1. Inledning

“Ingen statsrådspost kan vara så åtråvärd att jag vore beredd att dagtinga med min övertygelse”

- Thorbjörn Fälldin, Centerpartiets partiledare, 1976
(Sveriges Radio, 2006, 20 oktober, 3:06-3:14)

“Vi kommer aldrig att försvåra för människor att komma till Sverige”

- Maria Ferm, Miljöpartiets migrationspolitiska talesperson,
Gustav Fridolin & Åsa Romson, Miljöpartiets språkrör, 2014
(Ferm, Fridolin & Romson, 2014, 30 maj)

Citaten ovan representerar några av de mest sensationella fallen av dramatiska vallöftesbrott inom svensk politik. Fallen berör Centerpartiets beslut att ladda kärnkraftverket Barsebäck 2 efter valet 1976 samt Miljöpartiets beslut att införa lagen om tillfälliga ID-kontroller 2015, vilka strider mot de löften som gavs i partiernas valmanifest. Dessa vallöftesbrott är iögonfallande då de är resultat av fullständiga helomvändningar i partiernas kärnfrågor, energi respektive migration.

Forskning visar att styrande partier tar de löften som ges i valmanifest på allvar, och att dessa därmed utgör användbara vägvisare för väljare när de väljer vilken politik som ska föras (Naurin, 2014; Mansergh & Thomson, 2007; Artés & Bustos, 2008). Det är faktiskt så att politiker i allmänhet, och svenska politiker i synnerhet, sällan bryter sina vallöften (Thomson et al, 2017). Politiker innehar folkets mandat. Efter att medborgare har läst partiernas valmanifest, jämfört deras policyförslag med sina egna preferenser och sedan röstat på partiet som stämmer bäst överens med deras egna ideal, har partier mandat och därmed legitimitet, att genomföra dessa policyförslag. Vallöften utgör följaktligen en viktig del av relationen mellan politiker och medborgare i demokratiska samhällen, då de utformar ett verktyg för direkt kommunikation mellan parterna (Naurin, 2011).

Dramatiska vallöftesbrott, såsom de om Barsebäck 2 och lagen om tillfälliga ID-kontroller, är således mer sällsynta än uppfyllda vallöften. Brutna vallöften kan påverka medborgares tillit till partierna, då frågor kan uppstå om huruvida vallöften till väljarna enbart är ett medel för att komma till makten, om partierna verkligen står för sina principer och om misslyckandet

med att genomföra vallöften beror på inkompetens (Thomson, 2011). Vidare är tillförlitlighet och förutsägbarhet betydelsefulla komponenter i demokratiska val, vilka krävs för att väljare ska kunna fatta rationella beslut (Przeworski, Stokes & Manin, 1999). Politiker som inte har uppfyllt de vallöften som inkluderades i partiernas valmanifest kommer av ovanstående anledningar troligen att utsättas för kritik, och i en sådan situation väljer politikerna med största sannolikhet att rättfärdiga sig.

Det finns forskning som argumenterar för att behovet av att rättfärdiga sitt beteende är ett bestående karaktärsdrag hos människan. Hearit (2006) har utvecklat apologia-teorin, vilken ämnar förklara de åtskilliga sätt aktörer använder språket för att rädda sin image och samtidigt befria sig från ansvar i besvärliga situationer, i vilka de utsätts för offentlig kritik för att ha begått en oförrätt. Hearit (2006) och Benoit (1995) har applicerat apologia-teorin på en rad olika fall, för att klargöra vilken sorts retorik individer, företag, organisationer och institutioner tillämpar när de ska försvara handlingar som betraktas av andra som oförrätter. De har funnit att aktörer använder sig strategiskt av fem tillvägagångssätt för att rättfärdiga sig: de förnekar att oförrätten har skett, hävdar att någon annan är skyldig för oförrätten, framställer oförrätten som mindre anstötlig, kompenserar för oförrätten eller ber om förlåtelse och tar på sig ansvar för oförrätten.

Annan forskning kan också redovisa att politiker använder sig strategiskt av en viss sorts retorik när de talar om politiska frågor innan val och en annan sorts retorik om samma frågor efter val (se Tetlock, 1981), samt att politiker förklarar deras syn på samma policybeslut på olika sätt beroende på vilka väljare de talar till (se Grose, Malhotra & Parks van Houweling, 2015). Dessa resultat förstärker bilden av att politiker ofta använder sig strategiskt av kommunikation för att den ska gynna dem själva. Rådande forskningsfält kan emellertid inte uppvisa några svar på hur politiker gör när de rättfärdigar dramatiska vallöftesbrott. Vetskap om hur politiker rättfärdigar dramatiska vallöftesbrott skulle öka den allmänna vetskapen om hur makthavare förhåller sig till sin publik i obekväma situationer, samt vad som kännetecknar deras retorik. Syftet med denna studie är därmed att bidra till att fylla ovanstående vetenskapliga lucka, genom att undersöka två iögonfallande fall av dramatiska vallöftesbrott: laddningen av Barsebäck 2 samt införandet av lagen om tillfälliga ID-kontroller.

Varför är då denna studie intressant för samhällsmedborgare? Som med alla löftesbrott, påverkar sannolikt dramatiska vallöftesbrott en relation, den mellan partierna och väljarna. Kunskap om hur politiker hanterar den förtroendekris som uppstår när väljare uppfattar att politikerna har svikit dem (se Hearit, 2006), och hur de rättfärdigar handlingar såsom dramatiska vallöftesbrott, är nödvändig för att medborgare på ett informerat sätt ska kunna utföra en av de mest grundläggande funktionerna i demokratiska system, nämligen att rösta och utkräva ansvar av politiker för den förda politiken (Przeworski et al, 1999). Därtill formar politikernas retorik människors föreställningar och ställningstaganden om samhället (Krebs & Jackson, 2007), vilket förutsätter att medborgare är medvetna om denna, för att självständigt kunna fatta genomtänkta beslut vid valurnan.

Min hypotes är att politiker som utsätts för kritik efter att ha verkställt ett dramatiskt vallöftesbrott, använder sig av rättfärdigande retorik i form av apologia för att besvara kritiken samt återupprätta sitt rykte. Eftersom de dramatiska vallöftesbrotten om Barsebäck 2 och lagen om tillfälliga ID-kontroller kunde ses som svek av väljarna, är det troligt att några eller samtliga av de tillvägagångssätt som funnits i Hearits (2006) och Benoits (1995) forskning återfinns i den rättfärdigande retoriken även i dessa fall. Implikationerna av att de fyra första strategierna skulle ha använts i retoriken om Barsebäck 2 och lagen om tillfälliga ID-kontroller är att partierna inte tar ansvar för vallöftesbrotten, vilket kan försvaga väljarnas tillit till partierna. Implikationen av att det femte tillvägagångssättet skulle ha använts är däremot att partierna tar ansvar för sina handlingar genom att be om ursäkt, vilket kan förstärka väljarnas tillit till partierna (se Hearit, 2006). Ovanstående hypotes om kännetecknen för den politiska retoriken vid dramatiska vallöftesbrott, kommer att testas genom följande frågeställning:

- Hur rättfärdigas dramatiska vallöftesbrott?

2. Teoretiskt ramverk

2.1. Tidigare forskning

Tidigare forskning om hur vallöftesbrott rättfärdigas är begränsad. Vallöftesforskningen har främst fokuserat på huruvida partier lyckas implementera sina vallöften, och redogjort för att faktorer såsom institutionell kontext, partiets ställning efter valet, partiets ställning i regeringen, ledarskap, ekonomisk tillväxt och typ av vallöften påverkar sannolikheten att utlovade vallöften verkställs (Thomson et al, 2017; Artés & Bustos, 2008; Royed, 1996). Forskning inom retorik och kriskommunikation kan emellertid redogöra för hur olika aktörer använder sig av kommunikation för att hantera den förtroendekris som kan uppstå efter att de har anklagats för att begå en *oförrätt*, vilket var fallet för Centerpartiet och Miljöpartiet efter deras respektive dramatiska vallöftesbrott. Ordet *oförrätt* kommer att användas i denna studie som översättning av det engelska ordet *wrongdoing*, vilket används genomgående i forskningslitteraturen om rättfärdigande retorik.

2.1.1. Strategisk retorik - när språket används för att övertyga

Forskaren Keith M. Hearits bok *Crisis Management by Apology: Corporate Response to Allegations of Wrongdoing* (2006) nämns ofta som ett av få verk som grundligt redogör för hur aktörer använder sig av rättfärdigande retorik som en strategi för att försvara sig i kriser (se Coombs et al, 2010; Frandsen & Johansen, 2010). Hearit (2006) använder sig av de strategier som William L. Benoit har utformat i sin bok *Accounts, Excuses and Apologies: A Theory of Image Restoration Strategies* (1995), vilka är strategier som aktörer använder för att återställa sin image samt bevara sitt rykte. Vidare har Strand Hornes (2012) klargjort att kvinnliga politiker i Skandinavien som rättfärdigade sig i politiska skandaler använde sig av samma tillvägagångssätt som i Hearits (2006) och Benoits (1995) studier.

I likhet med den forskning som Hearit (2006), Benoit (1995) och Strand Hornes (2012) presenterar om kommunikation för strategiska ändamål, redovisar Tetlock (1981) att politiker använder sig strategiskt av kommunikation när de talar om policybeslut. Han redogör för att amerikanska presidenter under 1900-talet medvetet talade om politiska frågor på förenklade sätt i valkampanjer, för att sedan övergå till att tala om samma frågor i mer komplexa termer när de var i besittning av presidentposten. Skiftet i retoriken hos presidentkandidaterna

skedde till följd av att de ville rättfärdiga policybeslut som var impopulära hos väljarna när de befann sig i regeringsställning.

Annan forskning ger också belägg för att politiker strategiskt anpassar sin retorik när de talar om policybeslut. Grose et al. (2015) redovisar att majoriteten av senatorerna i deras studie anpassade sina förklaringar om hur de hade röstat i policybeslut i enlighet med hur väljarna placerade sig i förhållande till policybesluten. De anpassade förklaringarna var ett effektivt medel för att uppnå stöd från väljarna, särskilt från de väljare som inledningsvis var kritiska till senatorernas ställningstagande. Lagstiftare understryker dessutom att hur de förklarar sina röster har lika stor, eller större betydelse för politisk påverkan än själva röstandet. Dessa resultat demonstrerar ytterligare att politiker är medvetna om att deras retorik har en påverkan på politiska utfall (se även Krebs & Jackson, 2007), vilket styrker tesen om att de utformar retoriken till väljare på ett strategiskt sätt.

2.2. Teori

2.2.1 Definition av vallöften

Royed (1996, s. 79) ger följande definition av ett vallöfte:

“... [real pledges are defined as] a commitment to carry out some action or produce some outcome, where an objective estimation can be made as to whether or not the action was indeed taken or the outcome produced.”

Enligt denna definition utgörs vallöften av en försäkran om att en viss handling ska genomföras eller ett visst resultat ska frambringas, vilka kan mätas. I regel utgår vallöftesforskningen från löften i valmanifest när vallöften studeras, vilket innebär att vallöften preciseras till att vara något partier gemensamt ger till väljarna, istället för något enskilda medlemmar lovar (Naurin, 2011, s. 30). Ett löftesbrott innebär att den utlovade handlingen eller det utlovade resultatet inte har implementerats, medan denna studies definition av ett *dramatiskt* löftesbrott är att partier utför en handling som utgör en total motsats till de vallöften man gav. Exempel på detta är besluten om Barsebäck 2 och lagen om tillfälliga ID-kontroller.

2.2.2. Vallöftens roll i den representativa demokratin

Teorier om representativ demokrati brukar diskutera två modeller som berör de huvudsakliga sätten att uppnå demokratisk representation. Det primära kännetecknet för *mandatmodellen* är att politisk representation sker via mandat som vägleder partier i deras handlingar. Genom att partier anger i valmanifest vad de önskar genomföra för politik, och genom att medborgare sedan läser dessa för att bilda sig en uppfattning om vilken politik de vill se verkställd, utgör vallöftena i valmanifesten ett verktyg för väljarna och partierna att komma överens om den framtida politiken. Den mest centrala delen av vallöftens roll i mandatmodellen är därför att definiera partiets framtida policy. En central aspekt av *sanktionsmodellen* är att väljare utkräver ansvar av politiker i val, genom att ta hänsyn till om de har utfört den politik som utlovades i deras valprogram. I sanktionsmodellen ger förverkligande av vallöften en antydan om partiets integritet och ärlighet, samt en fingervisning om partiets beslutsförmåga och kompetens (Naurin, 2011, s. 15–20, 21–25).

Dramatiska vallöftesbrott, som Barsebäck 2 och lagen om tillfälliga ID-kontroller, innebär följaktligen att partierna som har begått dem har lämnat mandatet man har tilldelats, då partierna inte har respekterat den överenskommelse som vallöftena utgjorde om vilken politik som skulle föras. Dessutom är partierna medvetna om att väljare kommer ta hänsyn till uppfyllda vallöften när de ska utkräva ansvar av partierna i val, vilket medför att politiska representanter troligtvis väljer att rättfärdiga de vallöftesbrott som har utförts.

2.2.3. Rättfärdigande retorik i form av apologia

Flera forskare anser att teorin om apologia utgör kärnan i forskningen i kriskommunikation (se Coombs et al, 2010). Teorin bygger på att en aktör som har blivit offentligt anklagad för att ha begått en oförrätt, hanterar den förtroendekris som uppstår genom att ge ett försvar, en *apologia*, som respons. En apologia är ett "*speech in defense*" (Hearit, 2006, s. 1, 4–5). Aktörer som har blivit måltavlor för offentlig kritik tillämpar ett försvarstal för att tillbakavisa kritiken, återställa sin skadade image samt återupprätta ett socialt förhållande. Försvarstal utgörs av övertygande berättelser som används för att påverka hur publiken uppfattar en handling som har stämplats som en oförrätt. Därtill utgår teorin från att de flesta kriser är resultat av aktörernas egna agerande (Hearit, 2006, s. vii, 5). Dessa antaganden kommer att appliceras i analysen av hur dramatiska vallöftesbrott rättfärdigas.

Ordet *apologia* härstammar från det grekiska verbet *apologia*, vilket innebär att man ger ett försvar. I likhet med *apologia* förekommer verbet *apologeomai*, vilket betyder “speak as so to absolve one’s self” (Hearit, 2006, s.4). Detta verb bedöms vara det ord som står närmast det svenska verbet *rättfärdiga*, som betyder att man visar att man har agerat korrekt eller att man frigör sig från en beskyllning (Svenska Akademiens Ordbok, 1962). Det är denna betydelse som orden *rättfärdigande* och *apologia* syftar till i denna studie. I stark kontrast till ordet *apologia* står ordet *apology*, vilket innebär att man erkänner att man har gjort fel och uttrycker skuld, utan att ge ett försvar. En skicklig retoriker kan emellertid ge ett försvar som framställs som en ursäkt, då åhörarna kan uppfatta att retoriken präglas av ånger (Hearit, 2006, s. vii). Det framgår i Benoits (1995, s. 75–80) och Hearits (2006, s. 82–83) studier att aktörer använder följande former av *apologia* för att rättfärdiga oförrätter:

1. Förnekar att oförrätten har skett
2. Hävdar att någon annan är skyldig för oförrätten
3. Framställer oförrätten som mindre anstötlig
4. Kompenserar för oförrätten
5. Ber om förlåtelse och tar på sig ansvar för oförrätten

Avslutningsvis utgör språk en viktig komponent i *apologia*-teorin, då teorin utgår från att språket är den mest grundläggande delen i konstruktionen av den sociala verkligheten.

Följaktligen innebär denna utgångspunkt att de ord som anges i ett tal som beskriver en viss handling, har en märkbar inverkan på hur dessa handlingar upplevs av åhörarna samt på hur frågor och kriser reds ut (Hearit, 2006, s. 6).

3. Dramatiska vallöftesbrott - när löften överges för politiska helomvändningar

De dramatiska vallöftesbrott om Barsebäck 2 och lagen om tillfälliga ID-kontroller representerar fall av vallöften som ingick i partiernas valmanifest, men som *inte* utgjorde användbara fingervisningar om vilken politik som skulle föras (se Naurin, 2014; Mansergh & Thomson, 2007; Artés & Bustos, 2008). Istället utgjorde dessa vallöften mindre vanliga, men inte desto mindre viktiga, fall av svenska partier som bryter sina vallöften (se Thomson et al, 2017), för att tillämpa politiska helomvändningar i sina kärnfrågor.

3.1 Centerpartiets dramatiska vallöftesbrott: laddningen av Barsebäck 2

Under 70-talet var kärnkraften den dominerande frågan i den politiska debatten. Centerpartiets ledare Thorbjörn Fälldin och partiets riksdagsgrupp motsatte sig expansion av kärnkraft 1973. Åren 1973–1974 präglades starkt av oljekrisen, vilket ledde till att ljuset föll på energifrågorna i den politiska debatten. Efter att Fälldin hade uttryckt att all kärnkraft skulle vara nedlagd 1985, genomsyrades de sista veckorna av valrörelsen 1976 helt av kärnkraftsfrågan, som av centerledaren ofta utmålades som en avgörande moralisk fråga (Holmberg och Asp, 1984).

I Centerpartiets valprogram från 1976 står följande att läsa (Svensk Nationell Datatjänst, u.å.a.):

“Kärnkraften är inget alternativ. Huvudskälet är säkerhetsriskerna. Så länge de inte är bemästrade, är det oförsvarligt att satsa på kärnkraft. Dessutom talar ekonomiska skäl mot kärnkraftsutbyggnad. Centerns energipolitik är inriktad på en effektivare energianvändning, besparingsåtgärder och en intensiv satsning på ändligt förnyelsebara energikällor som solenergi, vindkraft och jordvärme.”

Under rubriken “*Inför valet den 19 september understryker Centerpartiet särskilt*” står följande:

“Kärnkraftsutbyggnaden skall med hänsyn till säkerhetsfrågorna stoppas och en beredskapsplan för successiv avveckling av de fem kärnkraftverk som är i drift upprättas för att sättas i kraft om kärnkraftens säkerhetsfrågor inte har lösts.”

Valets utgång resulterade i den första borgerliga regeringen som Sverige hade skådat på 44 år. Centerpartiet bildade regering med Moderaterna och Folkpartiet, som i valrörelsen hade positionerat sig för kärnkraft. Kärnkraftsfrågan blev sedan en stridsfråga mellan regeringspartierna och gav upphov till hårda förhandlingar. Förhandlingarna ledde slutligen till att Fälldin valde att "dagtinga" med sin övertygelse om kärnkraften, då han i regeringsdeklarationen tillkännagav att kärnkraftverket Barsebäck 2 trots allt skulle laddas (Holmberg et al, 1984).

Laddningen av kärnkraftverket Barsebäck 2 är därmed ett dramatiskt vallöftesbrott, då beslutet är en fullständig motsättning till de vallöften om att stoppa utbyggnaden av kärnkraft och istället satsa på förnyelsebara energikällor som ingick i Centerpartiets valmanifest och som upprepades av partiledaren i kraftfulla ordalag. Betydelsen av Barsebäck 2 som ett stort vallöftesbrott framhävs även i vallöftesforskningen (se Naurin, 2011, s. 115). Vallöftesbrottet gav upphov till omfattande kritik i media. Folk i allmänhet, och Socialdemokraterna i synnerhet, var av uppfattningen att Centerpartiet med Fälldin i spetsen hade svikit sina löften (Holmberg et al, 1984, s. 46).

3.2. Miljöpartiets dramatiska vallöftesbrott: lagen om tillfälliga ID-kontroller

Hösten 2015 stod migrationsfrågan i centrum för den svenska politiken. Under året hade flyktingar anlant till Sverige i aldrig tidigare skådat antal. Ungefär 163 000 människor sökte asyl i landet, som en omedelbar följd av intensifieringen av inbördeskriget i Syrien (Migrationsverket, 2016). I fjolårets val hade Miljöpartiet profilerat sig som det mest flyktingvänliga partiet, och i linje med samtliga av deras tidigare valmanifest under 2000-talet propagerade man för en human och generös flyktingpolitik (Miljöpartiet, 2014; Svensk Nationell Datatjänst, u.å.b, c, d).

I Miljöpartiets valmanifest från 2014 står följande att läsa (Miljöpartiet, 2014):

“Nu gäller det att stå upp för mänskliga rättigheter och en mänsklig migrationspolitik. Vår vision är en värld utan gränser, där alla har en möjlighet att flytta, men ingen tvingas fly. Vi kommer alltid att arbeta för en mer human och öppen politik och vi kommer aldrig att göra det svårare för människor att komma till Sverige.”

“I en ny regering vill vi:

Stärka asylrätten”

Den 24 november 2015 höll regeringen, bestående av Miljöpartiet och Socialdemokraterna, en presskonferens där man föreslog “åtgärder för att skapa andrum för svenskt flyktingmottagande”. Under presskonferensen presenterade en gråtande Åsa Romson flera åtgärder för att minska antalet asylsökande till Sverige till en miniminivå i EU, varav en var förslaget till lagen om tillfälliga ID-kontroller (Skrattande grodan, 2015). Den 21 december 2015 trädde *lagen om särskilda åtgärder för den allmänna ordningen eller den inre säkerheten i landet i kraft*, och den 4 januari 2016 började man applicera de nya reglerna. Lagen fick gälla i högst tre år, och gav regeringen rätten att fatta beslut om ID-kontroller vid transporter som genomförs med buss, tåg eller passagerarflyg från annan stat till Sverige (SFS 2015: 1073).

Beslutet om att införa tillfälliga ID-kontroller går stick i stäv med de vallöften om att stärka asylrätten och aldrig göra det svårare för människor att komma till Sverige som presenterades i Miljöpartiets valmanifest och som språkrören resolut upprepade (Miljöpartiet, 2014). Därmed är det ett dramatiskt vallöftesbrott, som är aktuellt i vår samtid genom att det formar Sveriges nuvarande politiska klimat samt väljarnas syn på huruvida politiker uppfyller sina löften.

4. Metod

4.1 Kvalitativ textanalys - i tolkanterns tecken

För att besvara frågan om *hur* dramatiska vallöftesbrott rättfärdigas, är kvalitativ textanalys en lämplig metod att använda, då frågan förutsätter att rättfärdiganden tolkas för att slutsatser ska kunna fastställas om hur politikerns rättfärdigande retorik ser ut. Ett rättfärdigande är ett uttalande som syftar till att frikänna den som säger det från en beskyllning (se Svenska Akademiens Ordbok, 1962). Metoden används ofta för att innehållet som eftersöks i ett material enbart kan grävas fram genom noggrann och upprepad läsning av textens delar och helhet, kontexten den är en del av, samt genom applicering av analytiska verktyg (Esaiasson et al, 2017). Denna förutsättning återfinns i fallen som denna studie ämnar undersöka. Av denna anledning har en kvantitativ metod i form av en innehållsanalys uteslutits, då enbart räknande av vilka ord som används i politikerns rättfärdigande retorik inte kan beskriva vilka retoriska strategier (apologia) som politikerna med största sannolikhet använder (se Hearit, 2006; Benoit, 1995). En beskrivning av politikerns rättfärdigande retorik om dramatiska vallöftesbrott är följaktligen en process som kräver tolkning. Denna process utesluter dock inte att analysenheterna, vilka är rättfärdiganden, räknas, för att fastställa i vilken utsträckning dessa förekommer (se Esaiasson et al, 2017). Därmed kommer denna studie även innehålla kvantitativa inslag.

Metoden utgår från att vissa avsnitt i en text är av större betydelse än andra när textens helhet och centrala budskap ska fastställas. Analysverktyg i form av frågor till texten används för att tolka texternas latenta budskap om vilka retoriska strategier som användes i den rättfärdigande retoriken om vallöftesbrotten. Textanalysen går sedan ut på att systematisera och tematisera innehållet i texter genom användning av ett klassifikationsschema (se Esaiasson et al, 2017).

Tolkningsperspektivet i studien lägger fokus på avsändaren och textens betydelse när den skapades (Bergström et al, 2012, s. 32). Eftersom denna studie förutsätter att all retorik är strategisk, är utgångspunkten att avsändaren syftade till att rättfärdiga sig i det studerade materialet. Kärnan i detta tolkningsperspektiv mynnar ut i tre viktiga punkter. För det första, är det nödvändigt att förstå vilken språkhandling som förekommer i texterna, vilken tidigare har benämnts som rättfärdigande/apologia. För det andra, bör betydelsen i en text tolkas med

utgångspunkt i avsändarens språkanvändning och argumentation, vilket genomförs genom att olika sorters rättfärdiganden klassificeras utifrån hur de uttrycks språkligt. För det tredje, är kunskap om den kontext som undersöks avgörande för att god tolkning ska kunna göras, vilken beskrivs i föregående avsnitt om dramatiska vallöftesbrott (Bergström et al, s. 33).

4.2. Material

Urvalet av material för studien har gjorts utifrån ett *kritiskt* ställningstagande, med utgångspunkten att det valda materialet utgör gynnsamma omständigheter för att rättfärdigande retorik i form av apologia ska förekomma (se Esaiasson et al, 2017). Därutöver har främst primärkällor valts, för att undvika att media ska ha haft en inverkan på den rättfärdigande retorik som undersöks.

För att undersöka hur det dramatiska vallöftet om Barsebäck 2 rättfärdigades, har protokoll från tre allmänpolitiska riksdagsdebatter 27–29 oktober 1976 valts. Eftersom Fälldin kortfattat berättade att Barsebäck 2 skulle laddas i regeringsdeklarationen, snarare än i en presskonferens, studeras enbart de efterföljande riksdagsdebatterna. Regeringsdeklarationen uttalades 8 oktober, vilket innebär att dessa debatter troligtvis är de första debatterna i kammaren sedan beskedet om Barsebäck 2 hade offentliggjorts. Vallöftesbrottet är då fortfarande ett färskt minne hos Centerpartiets motståndare, vilket är en nödvändig förutsättning för att rättfärdigande retorik ska förekomma (se Hearit, 2006).

Materialet som valts för att studera det dramatiska vallöftesbrottet om tillfälliga ID-kontroller är regeringens presskonferens den 24 november 2015, språkrörens uttalanden i TV4 och Expressen TV den 24–29 november, en riksdagsdebatt om ID-kontrollerna den 17 december och en partiledardebatt den 13 januari 2016. Presskonferensen har valts då det var i denna som Miljöpartiets språkrör informerade allmänheten om att de ämnade införa tillfälliga ID-kontroller, och därför är det troligt att rättfärdigande retorik förekommer. Den enda fullständiga video som har hittats från presskonferensen är emellertid en video från Youtube-användaren “Skrattande grodan”, vilket är anledningen till att material av mer officiell karaktär inte inkluderas. Språkrörens uttalanden i TV är fruktbara att undersöka för att de uttrycks direkt efter att beslutet om ID-kontrollerna hade tillkännagivits. Riksdagsdebatten om ID-kontrollerna är den enda debatten som uteslutande berör ID-kontrollerna, vilket gör den nödvändig att studera. Slutligen har partiledardebatten valts som material eftersom det är

första partiledardebatten som sker efter att beslutet om ID-kontrollerna har offentliggjorts, vilket gör det troligt att språkröret som närvarar tvingas rättfärdiga partiets beslut.

Bearbetning av materialet avgränsas genom att enbart Centerpartiets och Miljöpartiets riksdagsledamöters rättfärdiganden tolkas, då riksdagsledamöterna är partiernas främsta företrädare. Rättfärdiganden som studeras är de som direkt berör besluten om Barsebäck 2 och lagen om tillfälliga ID-kontroller, de rättfärdigande som generellt berör kärnkrafts- respektive migrationsfrågan och därmed anses syfta till Barsebäck 2 och de tillfälliga ID-kontrollerna, samt de rättfärdigande som bedöms vara motattacker mot den kritik som har utfärdats mot besluten av laddningen av Barsebäck 2 och införandet av tillfälliga ID-kontroller. Övriga rättfärdiganden studeras därmed inte.

4.3. I lådan av analysverktyg

I syfte att besvara forskningsfrågan om hur dramatiska vallöftesbrott rättfärdigas, krävs ett antal tydligt avgränsade frågor som ställs till texterna och som preciseras kring centrala analytiska begrepp, vilka bistår forskaren i tolkningen av texten. Ett välanvänt begrepp inom textanalys, *representation*, kommer här att användas. Begreppets fokus ligger i att människor använder sig av ord, begrepp och symboler för att referera till världen de lever i. Språket har därmed en central roll i tolkningar av representationer. Begreppet representation kommer att användas för att undersöka hur rättfärdigande retorik - apologia - representeras i politikernas retorik om dramatiska vallöftesbrott (Esaiasson et al, 2017, s. 216–217).

Apologia utgörs, som tidigare har nämnts, av *strategier*. Strategier används för att genom användning av språket uppnå vissa mål (Benoit, 1995, s. 80). Benoit har utformat det mest omfattande teoretiska ramverk som förekommer om strategier som används när offentliga aktörer, i detta sammanhang *apologister*, ska bemöta förebråelser om oförrätter (1995, Hearit, 2006, s. 82). Kärnan i teorin är att kommunikation är en målinriktad aktivitet, vars fokus är att återupprätta och skydda en aktörs anseende (Benoit, 1995, s. 71). Benoit lyfter fram fem kategorier av retoriska strategier: *denial*, *evasion of responsibility*, *reduction of offensiveness*, *corrective action* och *mortification*, varav tre kan delas in i ytterligare undergrupper (Benoit, 1995, s. 74). Benoit (1995) har använt sig av dessa strategier för att analysera försvarstal av Richard Nixon, och Hearit (1996) har använt sig av desamma för att analysera försvarstal av Bill Clinton. Strategierna kommer därför att användas i de frågor som ska ställas till texterna, och därmed utgöra studiens operationella indikatorer av rättfärdigande retorik.

Denial förekommer i två former: *simple denial* och *shift blame*. *Simple denial* går ut på att apologister nekar till att ha utfört en oförrätt. *Shift blame* förekommer när apologister förnekar att de är skyldiga till att ha begått en oförrätt, genom att skifta över skulden till tredje parter (Benoit, 1995, s. 75)

Evasion of responsibility innebär att man försöker undvika att uppfattas som ansvarig för en oförrätt, och utgörs av fyra tillvägagångssätt. Det första, *provocation*, innebär att apologister hävdar att en annan oförrätt ledde till att de provocerades fram till att fatta beslutet om en oförrätt. Det andra tillvägagångssättet går ut på att apologister genom strategin *defeasibility* framhåller att de saknade information om händelsen eller att händelsen var utom kontroll. Det tredje tillvägagångssättet, *accident*, betyder att apologister påstår att oförrätten egentligen var en olycka. Det fjärde, *good intentions*, innebär att apologister argumenterar för att de hade goda avsikter med den handling som resulterade i en oförrätt, och att de inte på förhand hade insett de negativa konsekvenserna av handlingen (Benoit, 1995, s. 76–77).

Reduction of offensiveness betyder att man framställer en oförrätt som mindre anstötlig än vad den har uppfattats som av allmänheten. För att uppfylla detta ändamål kan följande sex strategier tillämpas. Den första, *bolstering*, betyder att en apologist försöker stärka publikens tillgivenhet till sig själv, genom att framhäva egna karaktärsdrag som kan betraktas som respektingivande, eller framhäva beundransvärda handlingar som man tidigare har utfört. Den andra strategin, *minimization*, går ut på att framställa gärningen som mindre allvarlig än vad den initialt uppfattades som. Den tredje strategin, *differentiation*, innebär att apologisten gör en liknelse mellan den påstådda oförrätten och en liknande men mer upprörande handling, för att framställa den handling man själv har utfört som mindre upprörande. Den fjärde strategin, *transcendence*, syftar till att skapa ett narrativ där gärningen har skett i en annorlunda och mer fördelaktig kontext. Den femte strategin, *counterattack*, handlar om att verbalt anfälla de som anklagar en apologist för att ha utfört en oförrätt, i syfte att ifrågasätta trovärdigheten hos de som utfärdar kritik. Den sjätte strategin berör *compensation*, vilken innebär att apologister ger ett erbjudande om ersättning, i form av varor, tjänster, eller pengar (Benoit, 1995, s. 77–78).

Corrective action innebär en försäkran om att gottgöra för den skada som har uppstått som ett resultat av en oförrätt, eller/och att förhindra att en liknande handling genomförs igen (Benoit, 1995, s. 79).

Mortification skiljer sig från övriga strategier då den inte används som ett medel för att förflytta ansvar från den som har begått en oförrätt, eller för att förändra allmänhetens syn på handlingen. *Mortification* används istället när en apologist tar på sig ansvar för en oförrätt och ber om ursäkt (Benoit, 1995, s. 79).

Frågor till texten:

1. På vilket sätt är kategorin *denial* representerad? Hur ofta förekommer den? Är den placerad först i texten? Förstärks den genom att upprepas två gånger i rad?
2. På vilket sätt är kategorin *evasion of responsibility* representerad? Hur ofta förekommer den? Är den placerad först i texten? Förstärks den genom att upprepas två gånger i rad?
3. På vilket sätt är kategorin *reduction of offensiveness* representerad? Hur ofta förekommer den? Är den placerad först i texten? Förstärks den genom att upprepas två gånger i rad?
4. På vilket sätt är strategin *corrective action* representerad? Hur ofta förekommer den? Är den placerad först i texten? Förstärks den genom att upprepas två gånger i rad?
5. På vilket sätt är strategin *mortification* representerad? Hur ofta förekommer den? Är den placerad först i texten? Förstärks den genom att upprepas två gånger i rad?
6. Förekommer andra retoriska strategier? Hur ofta förekommer de? Är de placerade först i texten? Förstärks de genom att upprepas två gånger i rad?

4.4. Kriterier för slutsatsdragning

Mina slutsatskriterier för tolkningen av texterna är inspirerade av Ann-Kristin Jonassons avhandling *At the Command of God? On the Political Linkage of Islamist Parties* (2004). I denna anges kännetecknen som *Dominant* eller *Present*. Dominanta kännetecknen betonas extra i texterna och förekommer ofta. Kännetecknen som benämns som "present", är kännetecknen som nämns i texterna, men som inte betonas lika mycket och som även förekommer mindre ofta. De kännetecknen som anges vara "present", är underordnade de dominanta (Jonasson, 2004, s. 85) Jag kommer här att argumentera för att de retoriska strategier som används av riksdagsledamöter kan ses som "dominant", "present" eller ej förekommande.

För att en kategori av retoriska strategier (en typ av retorisk strategi med flera underkategorier), eller en retorisk strategi (strategi som saknar underkategorier), ska fastställas som dominant ska följande krav uppfyllas:

- Kategorin av retoriska strategier eller den retoriska strategin ska antingen vara den som förekommer flest eller näst flest gånger i merparten av texterna om ett specifikt vallöftesbrott

Eller, ska kategorin av retoriska strategier/den retoriska strategin uppfylla båda nedanstående krav:

- Samma retoriska strategi ska upprepas i två rättfärdiganden i rad i en av texterna, och
- Samma retoriska strategi ska vara placerad först i samma text

Antalet gånger som en strategi används har stor påverkan på huruvida den uppfattas som dominant samt huruvida den underordnar de andra strategierna. Eftersom ett dominant kännetecken utmärks av att det står ut från mängden, har antalet begränsats genom att enbart gälla de retoriska strategier som förekommer flest eller näst flest gånger. Upprepning av en strategi två gånger i rad har valts som krav då en upprepning är ett sätt att betona något som särskilt viktigt, och placeringen av strategin först i texten har valts som krav då den första sortens rättfärdigande som politiker använder troligtvis utgörs av ett betydelsefullt budskap. Då båda dessa krav kan uppfyllas utan att en retorisk strategi är särskilt framträdande i texten, har de valts i kombination som krav för att en strategi ska kunna kodas som dominant. Resterande retoriska strategier som nämns i texterna kommer att kodas som "present" då dessa enbart är närvarande.

Hur framträdande en retorisk strategi är kommer att kodas på följande sätt:

Dominant: D

Present: P

Ej förekommande: 0

4.5. Validitet och reliabilitet

I denna studie används samma väldefinierade operationella indikatorer på det teoretiska begreppet "rättfärdiga" som forskare såsom Hearit (2006) och Benoit (1995) har använt för att frambringa fruktbara resultat på kännetecken för rättfärdigande retorik. Materialet har valts utifrån utgångspunkten att politiska debatter och medieuttalanden med största sannolikhet innehåller språk som ämnar övertyga, det vill säga retorik (se Benoit, 1995). Att

besluten om Barsebäck 2 och ID-kontrollerna rör sig om dramatiska vallöftesbrott är tydligt, eftersom studien utgår från definitionen av dramatiska vallöftesbrott som fall där de vallöften som står i valmanifest bryts, för att ersättas med helomvändningar i policybeslut. Därmed kan det säkerställas att jag mäter det jag påstår mig mäta, och att begreppsvaliditeten är god.

Den interna validiteten beaktats genom att konsekvent följa slutsatskriterierna, i syfte att vem som helst ska kunna följa dem och uppnå samma resultat (se Esaiasson et al, 2017). Studiens reliabilitet tas hänsyn till genom noggrann läsning av texterna utifrån analysverktygen och tolkningsperspektivet, samt noggrann räkning av de rättfärdiganden som förekommer. Medvetenheten om att den egna förförståelsen styr vilka resultat som genereras (Bergström et al, 2012, s. 42), medför att ett stort fokus läggs på att i största möjliga utsträckning objektivt tolka texterna utifrån ovan nämnda medel. Därtill uppmärksammas den externa validiteten genom att två *typiska* fall av dramatiska vallöftesbrott har valts. Logiken bakom detta urval bygger på att fallen av Barsebäck 2 och lagen om ID-kontroller inte skiljer sig systematiskt från andra fall av dramatiska vallöftesbrott, vilket innebär att resultaten troligtvis är generaliserbara (se Esaiasson et al, 2017, s. 164–165).

5. Resultat

Tabell. 1: Klassifikationsschema över retoriska strategier (*apologia*) som användes i rättfärdigandet av Barsebäck 2 och lagen om tillfälliga ID-kontroller

	Denial	Evasion of responsibility	Reduction of offensiveness	Corrective action	Mortification	Annat
Rättfärdiganden Barsebäck 2 okt 76 (C)	P	P	D	P	P	0
Rättfärdiganden ID-kontroller, nov 15 - jan 16 (Mp)	P	D	D	P	P	0

Kommentar: Klassifikationsschemat visar på vilka sätt centerpartistiska och miljöpartistiska riksdagsledamöter har använt sig av retoriska strategier när de har rättfärdigat dramatiska vallöftesbrotten om Barsebäck 2 och lagen om tillfälliga ID-kontroller. D = Dominant strategi, P = ”Present” strategi, 0 = strategin förekommer ej.

Schemat ovan visar en sammanfattning av hur verkligheten såg ut när riksdagsledamöterna rättfärdigade att de hade övergivit folkets mandat om vilken politik som skulle föras (se Naurin, 2011), och istället verkställde dramatiska vallöftesbrott genom att ladda Barsebäck 2 och införa lagen om tillfälliga ID-kontroller. Resultaten visar att politiker använder sig av fyra tillvägagångssätt för att rättfärdiga sig: de förnekar att vallöftesbrottet har skett, de hävdar att någon annan är skyldig för vallöftesbrottet, de framställer vallöftesbrottet som mindre anstötligt eller ber om förlåtelse för vallöftesbrottet. Dessa tillvägagångssätt är desamma som har funnits i Hearits (2006), Benoits (1995) och Strand Hornes (2012) forskning, vilket ger stöd åt hypotesen som uttalades i inledningen. Resultaten visar att samtliga rättfärdiganden kan placeras in i ovanstående fem kategorier av *apologia*, vilket innebär att de operationella indikatorer som hämtades från Benoits (1995) forskning fungerade väl för att frambringa fruktbara resultat på rättfärdigande retorik. Resultaten innebär därmed att retoriken i rättfärdigandet av dessa dramatiska vallöftesbrott var strategisk, liksom annan forskning om politisk retorik visar (se Tetlock, 1981; Grose et al, 2015).

I fallet av Barsebäck 2 stod kategorin *reduction of offensiveness* ut som en dominant kategori av retoriska strategier, och i fallet av tillfälliga ID-kontroller var både *evasion of*

responsibility och *reduction of offensiveness* dominanta kategorier av retoriska strategier. Övriga kategorier är representerade som “present”.

5.2. Denial

Tabell. 2: Antal gånger som retoriska strategier inom kategorin *denial* förekommer samt kodning inom parentes

	Barsebäck 2	Totalt	ID-kontroller	Totalt
Simple denial	Debatt 1: 9/70, (P) Debatt 2: 0/17 (0) Debatt 3: 1/11, (P)	10/98 rättfärdigande, varav samtliga (P)	Presskonferens: 1/33, (P) TV4: 0/4, (0) TV4: 0/12, (0) Expressen TV: 0/ 6, (0) Riksdagsdebatt: 1/37, (P) Partiledardebatt: 0/5, (0)	2/97 rättfärdigande, varav samtliga (P)
Shift blame	Debatt 1: 0/70, (0) Debatt 2: 0/17, (0) Debatt 3: 0/11, (0)	0/98 rättfärdigande, varav samtliga (0)	Presskonferens: 2/33, (P) TV4: 0/4, (0) TV4: 0/12, (0) Expressen TV: 0/6, (0) Riksdagsdebatt: 3/37, (P) Partiledardebatt: 1/5, (P)	6/97 rättfärdigande, varav samtliga (P)

Kategorin *denial*, som består av underkategorierna *simple denial* och *shift blame*, är “present” i texterna som berör både Barsebäck 2 och lagen om tillfälliga ID-kontroller. Rättfärdiganden av dessa sorter, där förnekande av en oförrätt har skett, har varit närvarande i riksdagsledamöternas retorik, men de har inte betonats genom att vara första rättfärdigande i en text, som sedan upprepas två gånger i rad i samma text. De har inte heller tillhört de rättfärdiganden som förekommer flest eller näst flest gånger. Av dessa anledningar dras här slutsatsen att *denial* är en kategori av retoriska strategier som är “present” i texterna. Den starkaste formen av *simple denial* som återfinns i hela materialet för denna studie är följande uttalande av Thorbjörn Fälldin:

Det är därför som jag från denna talarstol säger att jag icke har dagtingat med min övertygelse (Riksdagens protokoll 1976/77: 16, s. 21).

Här förnekar Fälldin hans medverkande i ett dramatiskt vallöftesbrott, trots Centerpartiets beslut om att Barsebäck 2 skulle laddas, vilket var den övertygelse om utbyggnad av

kärnkraften som Fälldin sade att han aldrig skulle “dagtinga” med. Ett annat rättfärdigande, som förekommer hela åtta gånger under debatterna, är följande förnekelse:

Centern har genom regeringsprogrammet lyckats bryta marschen in i kärnkraftssamhället (Riksdagens protokoll 1976/77: 16, s. 28).

Detta rättfärdigande är en typ av förnekelse eftersom laddningen av Barsebäck 2 innebar en fortsatt betydelse av kärnkraften för samhället. Att centerpartisterna återkommande förnekade dels att de hade brutit ett vallöfte, och dels att deras beslut skulle leda till ökad kärnkraft, manifesterar tydligt att de undvek ansvarstagande för att ha utfört en oförrätt (se Hearit, 2006; Benoit, 1995). Denna förnekelse kan också ses som ett sätt att hävda att man fortfarande står upp för sina principer (se Thomson, 2011). Den andra formen av förnekelse sker via *shift blame*, där skulden för en oförrätt läggs på en annan part. En sådan förnekelse förekommer i följande rättfärdigande om ID-kontrollerna:

Där måste Europa ta ett större ansvar, och samtalen måste gå vidare. Vi från regeringen har inlett sådana samtal. Jag kan inte i dag göra någon utvärdering av dem, men samtalen i Europa måste gå åt det hållet att vi kan samarbeta och vara humana i den situation som världen står inför (Riksdagen, 2016, 2:28:14-2:28:36).

Här lägger riksdagsledamoten ansvar för beslutet om ID-kontrollerna på EU, och förnekar därmed eget ansvar för beslutet, i syfte att återupprätta sin image och visa att man fortfarande står upp för principer om humanitet i flyktingfrågan (se Hearit, 2006; Benoit, 1995; Thomson, 2011). Rättfärdigandet är dock ett gränsdragningsfall, då det skulle kunna placeras inom strategin *provocation*, i den mening att ID-kontrollerna provocerades fram i Sverige för att resten av Europa inte tog sitt ansvar för flyktingkrisen. Eftersom denna direkta koppling i orsakssamband inte uttalas karaktäriseras rättfärdigandet emellertid främst av att ansvar för ID-kontrollerna skiftas över från Miljöpartiet till EU.

5.3. Evasion of responsibility

Tabell. 3: Antal gånger som retoriska strategier inom kategorin *evasion of responsibility* förekommer samt kodning inom parentes

	Barsebäck 2	Totalt	ID-kontroller	Totalt
Provocation	Debatt 1: 2/70, (P) Debatt 2: 0/17 (0) Debatt 3: 0/11, (0)	2/98 rättfärdigande, varav samtliga (P)	Presskonferens: 1/33, (P) TV4: 0/4, (0) TV4: 1/12, (P) Expressen TV: 1/ 6, (P) Riksdagsdebatt: 6/37, (D) Partiledardebatt: 1/5, (P)	10/97 rättfärdigande, varav 6/97 (D), 4/97 (P)
Defeasibility	Debatt 1: 0/70, (0) Debatt 2: 0/17, (0) Debatt 3: 0/11, (0)	0/98 rättfärdigande, varav samtliga (0)	Presskonferens: 10/33, (D) TV4: 2/4, (D) TV4: 3/12, (D) Expressen TV: 1/ 6, (P) Riksdagsdebatt: 4/37, (P) Partiledardebatt: 1/5, (P)	21/97 rättfärdigande, varav 15/97 (D), 6/97 (P)

Kommentar: Underkategorierna *accident* och *good intentions* förekommer inte i schemat då de inte är representerade i retoriken om Barsebäck 2 eller ID-kontrollerna.

Kategorin *evasion of responsibility* utgörs av underkategorierna *provocation*, *defeasibility*, *accident* och *good intentions*, och är "present" i materialet om Barsebäck 2 och dominant i materialet som berör de tillfälliga ID-kontrollerna. Denna kategori går ut på att man försöker undvika ansvar, och representeras i debatterna om Barsebäck 2, men dominerar inte de andra strategierna genom dess placering, upprepning två gånger i rad eller genom att vara typen av rättfärdigande som förekommer flest eller näst flest gånger. Kategorin *evasion of responsibility* representerar däremot en dominant kategori av retoriska strategier i retoriken om ID-kontrollerna, då den retoriska strategin *provocation* är den strategi som förekommer flest gånger i en av texterna (lika många gånger som *minimization*), och den retoriska strategin *defeasibility* är den strategi som förekommer flest gånger i tre av texterna.

Defeasibility är även det första rättfärdigande som nämns och som sedan följs av minst en direkt upprepning i två av texterna. Tillsammans dominerar dessa två strategier därmed en merpart av de rättfärdigande som förekommer om ID-kontrollerna. *Provocation* används när man påstår att en oförrätt provocerades fram av en annan aktör. När *provocation* har använts i rättfärdiganden om ID-kontrollerna, har retoriken i samtliga fall sett ut på liknande sätt som i följande uttalande:

Jag uppskattar denna fråga från Johan Hedin mycket, för den rör pudelns kärna. Den handlar om hur det här kommer att verka inom EU-kontexten. Problemet är att de flesta länder i EU ju redan har stängt sina gränser. Det är Sverige och Tyskland som fortfarande står upp för detta, och frågan är hur länge man kan stå upp när situationen eskalerar (Riksdagen, 2015, 1:31:14-1:31:41).

Här understryker riksdagsledamoten att ID-kontrollerna inte är ett beslut som kan ses i en isolerad kontext, utan det är snarare en konsekvens av att EU inte tar sitt ansvar, vilket gör ID-kontrollerna till ett beslut som provocerades fram. Genom att själv poängtera att EU utgör kärnan i problemet, förstärker riksdagsledamoten ytterligare att ansvaret för beslutet inte bör läggas på Miljöpartiet, och att de inte kan anklagas för att ha utfört en oförrätt i form av ett dramatiskt vallöftesbrott (Hearit, 2006; Benoit, 1995). Ett exempel på ett rättfärdigande som karaktäriseras av *defeasibility*, alltså att situationen är utom kontroll, är följande rättfärdigande, formulerat av en miljöpartistisk riksdagsledamot:

Jag hoppas ju att vi nu snarare kan inrikta oss på att arbeta med hur ser vi till att klara flyktingmottagandet som är större än vad vi har haft tidigare. Alltså de sista två månaderna har det ju kommit lika många till Sverige som det har gjorts under de år som vi tidigare har tagit emot som flest, och det klart det att det har ställt hela vårt mottagarsystem i en helt ny situation. Vi har haft nätter där människor har sovit ute, vi tar mycket längre tid på oss innan barn kan få tillgång till skola, idag kom beskrivningar om hur läget är i sovsalar i Malmö. Och det klart att den här stora mottagarsituationen den måste vi bygga upp ett en kapacitet för, så att vi kan ge ett värdigare mottagare (Expressen TV, 2015, 2:28-3:08).

En framställning av att läget var utom kontroll görs för att Miljöpartiet inte ska betraktas som skyldiga för att ha svikit sitt vallöfte och sina principer (se Hearit, 2006; Benoit, 1995; Thomson, 2011). Att situationen är utom kontroll understryks till den grad att man konstaterar att beslutet om ID-kontroller inte var inkluderat i något valmanifest:

Och i den bilden konstaterar vi att vi måste se på hur verkligheten ser ut, och i det krävs ett antal väldigt många åtgärder. Till det kommer att det i regering krävs att man också orkar med att utgå och formulera ny politik utifrån den verklighet som regeringen ställs inför. Det är inte en verklighet som fanns eller som formulerades när Miljöpartiet skrev sitt nuvarande partiprogram eller tidigare partiprogram eller sitt valmanifest för den sakens skull (Skrattande grodan, 2015, 32:17–32:50).

Den här sortens rättfärdiganden återkommer genomgående i retoriken om ID-kontrollerna. Ordet “verklighet” upprepas i flera av de rättfärdiganden som bedöms som *defeasibility*, och med detta ord syftar politikerna till en oförutsedd situation som man behöver få kontroll över,

och som det gäller att ta ansvar för. Att påpeka att beslutet inte fanns med i valmanifestet är ett sätt att framhäva att partiet inte kan ställas till svars för ett vallöftesbrott, då det var omöjligt att förutse en verklighet där så många människor söker asyl i Sverige (se Hearit, 2006; Benoit, 1995). Därmed frångår man även den funktion vallöften uppfyller i demokratin, nämligen att vallöften preciserar framtida policy och representerar en överenskommelse mellan politiker och väljare (se Naurin, 2011), samt att tillförlitlighet och förutsägbarhet ska prägla demokratiska val för att väljare ska kunna fatta rationella beslut (Przeworski et al, 1999).

5.4. Reduction of offensiveness

Tabell. 4: Antal gånger som retoriska strategier inom kategorin *reduction of offensiveness* förekommer samt kodning inom parentes

	Barsebäck 2	Totalt	ID-kontroller	Totalt
Bolstering	Debatt 1: 6/70, (D) Debatt 2: 2/17 (P) Debatt 3: 0/11, (0)	8/98 rättfärdiganden, varav 6/98 (D), 2/98 (P)	Presskonferens: 9/33, (D) TV4: 1/4, (P) TV4: 4/12, (D) Expressen TV: 1/ 6, (P) Riksdagsdebatt: 4/37, (P) Partiledardebatt: 0/5, (0)	19/97 rättfärdiganden, varav 13/97 (D), 6/97 (P)
Minimization	Debatt 1: 13/70, (D) Debatt 2: 8/17, (D) Debatt 3: 1/11, (P)	22/98 rättfärdiganden, varav 21/98 (D), 1/98 (P)	Presskonferens: 1/33, (P) TV4: 0/4, (0) TV4: 1/12, (P) Expressen TV: 0/ 6, (0) Riksdagsdebatt: 6/37, (D) Partiledardebatt: 2/5, (D)	10/97 rättfärdiganden, varav 8/97 (D), 2/97 (P)
Differentiation	Debatt 1: 4/70, (P) Debatt 2: 0/17, (0) Debatt 3: 2/11, (D)	6/98 rättfärdiganden, varav 2/97 (D), 4/97 (P)	Presskonferens: 0/33, (0) TV4: 0/4, (0) TV4: 3/12, (D) Expressen TV: 2/6, (D) Riksdagsdebatt: 2/37, (P) Partiledardebatt: 0/5, (0)	7/97 rättfärdiganden, varav 5/97 (D), 2/97 (P)
Transcendence	Debatt 1: 0/70, (0) Debatt 2: 0/17, (0) Debatt 3: 0/11, (0)	0/98 rättfärdiganden, varav samtliga (0)	Presskonferens: 4/33, (P) TV4: 1/4, (P) TV4: 0/12, (0) Expressen TV: 1/ 6, (P) Riksdagsdebatt: 3/37, (P) Partiledardebatt: 0/5, (0)	9/97 rättfärdiganden, varav samtliga (P)
Counterattack	Debatt 1: 33/70, (D) Debatt 2: 7/17, (D) Debatt 3: 7/11, (D)	47/98 rättfärdiganden, varav samtliga (D)	Presskonferens: 1/33, (P) TV4: 0/4, (0) TV4: 0/12, (0) Expressen TV: 0/6, (0) Riksdagsdebatt: 5/37, (P) Partiledardebatt: 0/5, (P)	6/97 rättfärdiganden, varav samtliga (P)

Kommentar: Underkategorin *compensation* förekommer inte i schemat då den inte är representerad i retoriken om Barsebäck 2 eller ID-kontrollerna.

Kategorin *reduction of offensiveness* inkluderar underkategorierna *bolstering*, *minimization*, *differentiation*, *transcendence*, *counterattack* och *compensation*. Kategorin används för att framställa en handling som mindre stötande och är den enda kategorin av retoriska strategier som är dominant i både retoriken om Barsebäck 2 och om ID-kontrollerna. Den retoriska strategin *counterattack* intar en tydligt dominant position i retoriken om Barsebäck 2, då strategin förekommer allra flest gånger i samtliga debatter och utgör cirka hälften av samtliga rättfärdiganden. Därtill används *counterattack* som första rättfärdigande i två av tre debatter, och där förekommer dessutom två respektive tre upprepningar av strategin i rad, vilket visar att motattacken mot den som utfärdar kritik starkt betonas. *Counterattack* representerar därmed ett dominant tillvägagångssätt i centerpartisternas rättfärdigande retorik om beslutet att gå emot sitt vallöfte och ladda Barsebäck 2.

De retoriska strategierna *minimization*, *bolstering* och *differentiation* är också dominanta i retoriken om Barsebäck 2. *Bolstering* är dominant för att den står som första rättfärdigande i en av debatterna, där den sedan följs av en upprepning i två rättfärdiganden i rad. *Minimization* är dominant för att den förekommer flest respektive näst flest gånger i två av tre debatter. *Differentiation* är dominant för att den förekommer näst flest gånger i den tredje debatten om Barsebäck 2. Samma strategier är dominanta även i retoriken om ID-kontrollerna. *Bolstering* och *differentiation* är de retoriska strategier som dominerar över de andra strategierna genom att förekomma flest respektive näst flest gånger i två av texterna. *Minimization* är den strategi som tillsammans med en annan strategi (*provocation*) förekommer flest gånger i riksdagsdebatten om ID-kontrollerna, samt flest gånger i partiledardebatten. Totalt representerar någon av dessa tre strategier inom kategorin för *reduction of offensiveness* en dominant position i fem av sex texter om ID-kontrollerna. Strategin *transcendence* förekommer inte alls i retoriken om Barsebäck 2, men är närvarande i retoriken om ID-kontrollerna, där den kan beskrivas som en strategi som är "present". Strategin *bolstering* tar sig uttryck i att en apologist försöker befästa sin relation till publiken genom att nämna aktningvärda egenskaper som man har eller beundransvärda handlingar man har genomfört. Ett exempel på *bolstering* är följande rättfärdigande av en centerpartistisk riksdagsledamot:

Sedan säger herr Palme att det är rimligt att politikerna tar ansvaret. Ja visst, det är ett klart utslag av ansvar inför framtiden när vi säger ifrån att utan att dessa två villkor är uppfyllda får inget ytterligare

aggregat startas. Den nya regeringen markerar här ett ansvar som den gamla regeringen icke markerade (Riksdagens protokoll 1976/77: 16, s. 28).

Eftersom riksdagsledamoten hänvisar tillbaka till den gamla regeringen, skulle detta rättfärdigande kunna vara en *counterattack*, men då rättfärdigandet främst går ut på att genom upprepning av ordet "ansvar" betona att regeringen kännetecknas av ansvarstagande och kompetens (se Thomson, 2011), identifieras detta rättfärdigande som *bolstering*. Detta är ett exempel på hur politiker som anklagas för brist på ansvar på grund av en oförrätt kan vända detta till att det i själva verket handlar om att de tar ansvar för en viss situation. Syftet med denna strategi är att framställa sig som mer trovärdig i skuggan av ett dramatiskt vallöftesbrott, och därmed vinna tillbaka väljarnas tillit (se Hearit, 2006; Benoit, 1995; Thomson, 2011). Därtill liknar den anpassning av retoriken som används för att tilltala väljare de anpassade förklaringar om policybeslut som tidigare forskning har redogjort för (se Grose et al, 2015). Ett annat sätt att framställa en oförrätt som mindre anstötlig är genom strategin *minimization*, och ett iögonfallande exempel på när centerpartister har gjort det i sin rättfärdigande retorik är:

Den nya regeringen behöver inte sitta fast i det förgångna. Den kan se framtiden och inte det förflutna som inspiration. Den har möjlighet att inordna samhällets nya krafter i ett systematiskt uppbyggande arbete. Då är emellertid kärnkraftsfrågan inte ens en fråga om laddning av Barsebäck 2. Det är inte ens en fråga om säkerhet och avfall. Kärnkraften är ett mörkt arv från en tid, då människor stod mot varandra, därför att de inte litade på de många och de många inte litade på de få, därför att människors behov inte styrde produktionen utan produktionen däremot styrde människors behov. Kärnkraften är ett mörkt arv från en tid, då människors barn bjöds stenar istället för bröd. Den kan endast förenas med verksamhet i stor skala, med koncentration, med centralstyrning och kontroll (Riksdagens protokoll 1976/77: 18, s. 38).

Här minimerar riksdagsledamoten betydelsen av laddningen av Barsebäck och dess säkerhetsproblem, genom att påpeka att det är en liten fråga i regeringens uppbyggnad av samhället och i förhållande till kärnkraften som ett mörkt arv från en avlägsen tid. Frågan om Barsebäck vänds därmed från att handla om ett dramatiskt vallöftesbrott till att handla om kontroll över en större situation, i syfte att framställa vallöftesbrottet som mindre stötande (se Hearit, 2006; Benoit, 1995). Ett annat medel som kan användas för att få en oförrätt att verka harmlös är att använda sig av strategin *differentiation*, och då jämföra handlingen med en ännu värre handling. Ett exempel på förekomsten av *differentiation* i miljöpartisternas retorik listas nedan:

Jag tror knappast att det hade blivit bättre i det här läget att låta Socialdemokraterna göra upp med Moderaterna själva. Vi måste klara att även i det här svåra, tuffa läget försvara asylrätten, och vi ser att det finns flera partier i Sverige idag som lägger fram förslag som går utanför asylrätten. Jag tror att det vore mycket, mycket farligt för Sverige, och för världen, om Sverige nu gav upp de internationella konventionerna (TV4, 2015, 1:24-1:47).

Genom att göra en jämförelse med hur utfallet hade sett ut om beslutsfattandet istället hade genomförts i samarbete med ett mer flyktingkritiskt parti, försöker riksdagsledamoten här framhäva att man till skillnad från andra partier värnar asylrätten. Syftet med att använda denna strategi är att framställa ID-kontrollerna som ett medel för att försvara asylrätten, och därmed understryka att man vidhåller sina principer om asyl (se Thomson, 2011). Den rättfärdigande retoriken om dramatiska vallöftesbrott har också kännetecknats av att inkludera strategin *transcendence*, vilken innebär att man ämnar framställa att en handling har utförts i en annorlunda och mer fördelaktig kontext. Ett tydligt exempel på ett sådant rättfärdigande kommer från en miljöpartistisk riksdagsledamot:

Den här perioden i Sverige kommer vara en stolthet för oss när historien skrivs. När myndigheter varnar för liv och hälsa, när vi kommer till den gränsen, när Sverige inte längre kan säkra ett grundläggande mottagande, ja då måste fler länder kliva fram. Och det är vi som regering beredda att göra allt som står i vår makt för att säkerställa att det blir så (Skrattande grodan, 2015, 11:20-11:48).

I det narrativ som representeras i ovanstående rättfärdigande är inte beslutet om ID-kontroller ett dramatiskt vallöftesbrott där Miljöpartiet fullständigt har övergett en av sina hjärtefrågor, utan det utgör i själva verket en stolthet i Sveriges historia. Genom att skildra beslutet som något positivt, försöker riksdagsledamoten att framställa regeringen som kompetent, i syfte att uppnå väljarnas tillit (se Hearit, 2006; Benoit, 1995; Thomson, 2011). Som tidigare nämnts förekom den retoriska strategin *counterattack* i hälften av centerpartisternas rättfärdiganden om Barsebäck 2. Följande rättfärdigande representerar hur denna strategi tog sig uttryck i de flesta av dessa:

Vilka är det som har låtit bygga och ta i drift fem stycken kärnkraftverk här i landet utan att veta om de stora problemen med det högaktiva avfallet skulle gå att bemästra? Det är den gamla socialdemokratiska regeringen. Vilka är det som har gett tillstånd att inte bara bygga utan också ta i drift ytterligare åtta kärnkraftverk utan att veta hur avfallsproblemen skulle lösas? Det är också den socialdemokratiska regeringen. Vilka är det som under hela valrörelsen gått ut och försökt inbilla svenska folket att

kärnkraftens säkerhetsproblem skulle vara lösta, att hela expertkåren skulle stå enad bakom uppfattningen att kärnkraftsproduktion är något som vi tryggt kan ägna oss åt? Det är också den gamla socialdemokratiska regeringen och dess företrädare (Riksdagens protokoll 1976/77: 20, s. 33)

I detta rättfärdigande ämnar riksdagsledamoten visa att Centerpartiet inte kan beskyllas för ett vallöftsbrott, då kärnkraften är ett arv från tiden med Socialdemokraterna. Genom att ge en motattack av detta slag ämnar politikern minska motståndarens trovärdighet och få denne att framstå som ansvarig för den oförrätt man själv anklagas för. Att hänvisa till att man själv inte är ursprungskällan till sveket, kan öka sannolikheten att komma ur en svekdebatt med sin image i välbehåll (se Hearit, 2006; Benoit, 1995). Denna enkla retorik kan liknas vid den förenklade retorik som presidentkandidater använder i tal om politiska frågor för att locka väljare (se Tetlock, 1981).

5.5. Corrective action

Tabell. 5: Antal gånger som *corrective action* förekommer samt kodning inom parentes

	Barsebäck 2	Totalt	ID-kontroller	Totalt
Corrective action	Debatt 1: 2/70, (P) Debatt 2: 0/17 (0) Debatt 3: 0/11, (0)	2/98 rättfärdiganden, varav samtliga (P)	Presskonferens: 4/33, (P) TV4: 0/4, (0) TV4: 0/12, (0) Expressen TV: 0/ 6, (0) Riksdagsdebatt: 1/37, (P) Partiledardebatt: 0/5, (0)	5/97 rättfärdiganden, varav samtliga (P)

Den retoriska strategin *corrective action* har förekommit i retoriken om både Barsebäck och ID-kontrollerna, vilket gör att den är representerad som “present”. *Corrective action* förekommer inte flest/näst flest gånger, eller i första placering samt i en upprepning i två rättfärdiganden i rad i någon av texterna. Detta innebär att strategin är närvarande, men den dominerar inte andra strategier. *Corrective action* används för att gottgöra för en oförrätt, eller för att försäkra om att den inte kommer att ske igen. Ett exempel på ett sådant rättfärdigande är följande, från en centerpartistisk riksdagsledamot:

Kärnkraftsindustrin ställs nu inför två nya absoluta krav för att ta nya aggregat i drift. För det första skall företagen kunna företa godtagbara avtal om uppbyggnad av det använda bränslet. För det andra måste företagen visa hur och var man kan visa en helt säker slutlig förvaring av det högaktiva avfallet. Låt mig i

detta sammanhang tillägga, att jag själv tror att det blir svårt för de berörda företagen att uppfylla dessa villkor (Riksdagens protokoll 1976/77: 16, s. 22)

Här försöker riksdagsledamoten framställa beslutet att ladda Barsebäck 2 som mindre uppseendeväckande genom att betona att man har infört nya krav för att hantera säkerhetsproblemen med kärnkraft. Genom att själv påpeka att villkoren sannolikt inte kommer att uppfyllas, ämnar riksdagsledamoten understryka att Centerpartiet har försvårat utbyggnaden av kärnkraft och därmed hänvisar man till att principerna om säkerhetsfrågorna som omtalades i valmanifestet kommer att respekteras (se Thomson, 2011). På detta sätt framstår det dramatiska vallöftesbrottet som mindre anstötligt (se Hearit, 2006; Benoit, 1995).

5.6. Mortification

Tabell. 6: Antal gånger som mortification förekommer samt kodning inom parentes

	Barsebäck 2	Totalt	ID-kontroller	Totalt
Mortification	Debatt 1: 1/70, (P) Debatt 2: 0/17 (0) Debatt 3: 0/11, (0)	1/98 rättfärdiganden, varav samtliga (P)	Presskonferens: 0/33, (0) TV4: 0/4, (0) TV4: 0/12, (0) Expressen TV: 0/ 6, (0) Riksdagsdebatt: 2/37, (P) Partiledardebatt: 0/5, (0)	2/97 rättfärdiganden, varav samtliga (P)

Den retoriska strategin *mortification*, vilken innebär att man ber om förlåtelse för en oförrätt, är “present” i både retoriken om Barsebäck 2 och om ID-kontrollerna. Den förekommer inte i stor utsträckning, och inte heller som första rättfärdigande i en text som sedan följs av en upprepning i två rättfärdiganden i rad, vilket gör att den inte klassificeras som dominant. Den riksdagsledamot som var den enda miljöpartisten som närvarade för att försvara beslutet om ID-kontrollerna inledde sitt anförande på följande sätt:

Jag är den första att beklaga att vi är tvingade att debattera och besluta om denna proposition i dag (Riksdagen, 2015, 1:13:36- 1:13:44).

Här försöker riksdagsledamoten öka förtroendet för Miljöpartiet genom att visa att partiet egentligen inte hade velat fatta beslutet om ID-kontroller. Syftet med denna framställning är

att visa att man *önskar* stå upp för sina tidigare principer om ett generöst flyktingmottagande, men *tvingas* fatta ett beslut om ID-kontroller (se Thomson, 2011). Strategin används för att man inte ska dömas för hårt av sina väljare och istället kunna behålla ett fläckfritt rykte, trots det dramatiska vallöftesbrottet. Detta beklagande kan dock inte tolkas som en fullständig ursäkt, då riksdagsledamoten varken erkänner ansvar eller tar tillbaka beslutet om ID-kontroller, utan det är istället ett exempel på ett rättfärdigande från en skicklig retoriker som uttrycker en ursäkt utan att ta ansvar (se Hearit, 2006; Benoit, 1995).

6. Slutsatser

Resultaten i denna studie visar att företrädarna för både Centerpartiet och Miljöpartiet använde sig av en varierad strategisk retorik för att rättfärdiga att de hade övergivit sina vallöften om att “aldrig dagtinga med övertygelsen i kärnkraftsfrågan” eller “aldrig försvåra för människor att komma till Sverige”. Hypotesen om att politiker använder sig av retorik i form av apologia när de rättfärdigar dramatiska vallöftesbrott får stöd av empirin, då samtliga 195 rättfärdiganden kategoriserades som olika former av apologia. Dessa resultat stödjer därmed den forskningslinje som argumenterar för att politiker använder sig av strategisk retorik för att för att de själva ska gynnas och för att bibehålla relationen med väljare (se Hearit, 2006; Benoit, 1995; Strand Hornes, 2012; Tetlock, 1981; Grose et al, 2015).

Retoriken om Barsebäck 2 och lagen om tillfälliga ID-kontroller liknar varandra då båda fall rättfärdigades genom användning av samtliga kategorier av retoriska strategier med ursprung i apologia-teorin (se Benoit, 1995; Hearit 2006). Att kategorin *reduction of offensiveness* framträder som dominant i båda dessa fall är inte förvånande, då denna kategori av retoriska strategier har ett generellt syfte, nämligen att framställa en oförrätt som mindre anstötlig. Då de studerade fallen anses vara typiska, och därmed generaliserbara till andra fall av vallöftesbrott (se Esaiasson et al, 2017), är det rimligt att anta att *reduction of offensiveness* är en form av rättfärdigande som återkommer ofta och betonas mycket även i andra fall av vallöftesbrott.

Skiljelinjen mellan politikernas rättfärdigande retorik utgörs av vilka specifika retoriska strategier som är dominanta. I fallet av Barsebäck 2 var *counterattack* den i särklass mest använda strategin för att rättfärdiga ett dramatiskt vallöftesbrott, vilket förmodligen kan förklaras av att Centerpartiet hade en perfekt motståndare att anklaga som ansvarig för den oförrätt som man själv hade begått, nämligen Socialdemokraterna, som lämnade efter sig 44 år av regeringsinnehav. I fallet av lagen om tillfälliga ID-kontroller var istället den retoriska strategin *defeasibility* den mest dominanta, vilket med största sannolikhet beror på att Miljöpartiet fattade detta beslut i kontexten av en omfattande flyktingkris. Därmed är det inte förvånande att miljöpartisterna hävdade att situationen var utom kontroll, för att rättfärdiga ett dramatiskt vallöftesbrott.

Faktumet att de flesta retoriska strategier i form av apologia förekommer i båda dessa fall innebär att de kan ses som förväntade kännetecken även för andra fall av rättfärdigande

retorik av vallöftesbrott. Ett argument mot att resultaten är generaliserbara, är de kontexter som anges ovan, som verkar tyda på att den kontext ett vallöftesbrott sker inom spelar en betydande roll för vilka strategier som dominerar den rättfärdigande retoriken. Alla aktörer har förmodligen inte sådana givna andra aktörer/andra händelser att lägga över ansvar på, som centerpartisterna och miljöpartisterna hade i sina respektive vallöftesbrott. Därtill har troligen kultur inverkan på hur politiker rättfärdigar oförrätter, vilket gör att generaliserbarheten i de två studerade svenska fallen kan ifrågasättas. Likväl visar Benoit (1995), Hearit (2006) och Strand Hornes (2012) i sin forskning att en rad olika aktörer, i olika kontexter i både tid och rum, använder sig av samma sorts retorik i form av apologia för att rättfärdiga oförrätter. Detta faktum stärker min tes om att studiens resultat faktiskt är generaliserbara till andra vallöftesbrott. Resultaten utesluter dock inte att andra typer av rättfärdiganden än de som ingår i apologia-teorin kan känneteckna retoriken vid vallöftesbrott, även om sådana inte har funnits i denna studie.

De retoriska strategierna *accident*, *good intentions* och *compensation* förekom inte i den rättfärdigande retoriken av varken Barsebäck 2 eller ID-kontrollerna, vilket inte heller är särskilt överraskande. Det är svårt för politiker att på ett trovärdigt sätt hävda att de beslut de själva har fattat skulle vara en följd av en olycka, eller att de inte hade förutsett att dramatiska vallöftesbrott skulle ge negativa konsekvenser. Det är också ovanligt att politiker ger ut någon form av ersättning som kompensation för ett politiskt beslut, oavsett om det rör sig om ett dramatiskt vallöftesbrott eller inte. Inte heller dessa resultat utesluter att ovanstående retoriska strategier förekommer i rättfärdigande av andra fall av dramatiska vallöftesbrott.

Vidare är det anmärkningsvärt att strategin *mortification*, som innebär att man ber om ursäkt och tar på sig ansvar för en oförrätt, inte är dominant ens i dessa typiska, iögonfallande fall av dramatiska vallöftesbrott. Frånvaron av fullständiga ursäkter, alltså att man ber om ursäkt och tar på sig ansvar för att ha begått en oförrätt (Benoit, 1995, Hearit, 2006), beror förmodligen på att politiker försöker framstå som kompetenta i syfte att bli återvalda (se Thomson, 2011), och därmed inte vill ta på sig ansvar för oförrätter i form av dramatiska vallöftesbrott. Dessa resultat ligger i samma linje som Hearits (2006), Benoits (1995) och Strand Hornes (2012) forskning som visar svårigheten många aktörer har för att uttala fullständiga ursäkter, och ger en antydning om att *mortification* förmodligen sällan utgör ett dominant kännetecken för rättfärdigande retorik vid dramatiska vallöftesbrott. Som nämndes i inledningen skulle fullständiga ursäkter, där en politiker säger förlåt och tar på sig ansvar för ett vallöftesbrott,

troligtvis leda till ökad tillit mellan politiker och väljare (se Hearit, 2006; Benoit, 1995, Strand Hornes, 2012). Det är därmed iögonfallande att ansvarstagande inte verkar vara ett dominant kännetecken för den rättfärdigande retoriken ens vid dramatiska vallöftesbrott som har blivit uppmärksammade i den grad som fallen om Barsebäck 2 och lagen om tillfälliga ID-kontroller. Det framstår följaktligen som att makthavare inte har folkets mandat i åtanke när de väljer att rättfärdiga dramatiska vallöftesbrott (se Naurin, 2011).

Materialet antas inte ha påverkat utfallet av studien i en sådan utsträckning att studier av annat material skulle ha gett ett annat utfall. Eftersom riksdagsledamöterna verkar rättfärdiga sig i linje med den större kontext de befinner sig i, hade förmodligen samma retoriska strategier funnits även i ett annat material. En svaghet med materialet i fallet av Barsebäck 2 kan inte desto mindre vara att det inte är lika varierat, i form av både riksdagsdebatter och press, som materialet är i fallet av ID-kontrollerna. Vidare har slutsatskriterierna utformat ett ramverk inom vilket kategoriseringar av de retoriska strategierna som dominant, present eller ej förekommande har gjorts. Ett problem med dessa är att de inte fångar upp alla retoriska strategier som har förekommit relativt många gånger i texterna, utan enbart de som har förekommit flest/näst flest gånger, samt de som förekommer som första rättfärdigande i en text och i en upprepning i två rättfärdigande i rad i samma text. Om enbart räknande hade använts som ett slutsatskriterium, och om kravet på antal istället hade vidgats, hade givetvis fler retoriska strategier lyfts fram som dominanta än de som jag har klassificerat. Retoriska strategier som framstår som framträdande genom deras distinkta placering och upprepning hade emellertid blivit förbisedda.

Denna studie har bidragit till att fylla forskningsluckan om hur politiker rättfärdigar dramatiska vallöftesbrott, genom att visa att de rättfärdigar sig genom retoriska strategier i form av apologia. Som tidigare har nämnts är två fall i Sverige ett begränsat antal fall. Då denna studie pekar i en tydlig riktning, nämligen att apologia-teorin kan användas för att redogöra för hur iögonfallande fall av dramatiska vallöftesbrott rättfärdigas, är det troligt att resultaten som visar att politiker ger starka försvar och sällan ber om ursäkt när de rättfärdigar vallöftesbrott, även gäller andra fall av vallöftesbrott. Framtida forskning efterfrågas för att ytterligare fylla luckan om hur politiker rättfärdigar vallöftesbrott, exempelvis större kvantitativa studier som kan inkludera fler fall av vallöftesbrott, samt studier som testar förutsättningarna för att rättfärdigande retorik i form av apologia ska förekomma vid vallöftesbrott.

7. Referenslista

Litteratur

Artés, J & Bustos, A. (2008) "Electoral promises and minority governments: An empirical study". *European Journal of Political Research*, 47 (3), 307–333. Doi: 10.1111/j.1475-6765.2007.00722.x

Benoit, W.L. (1995) *Accounts, Excuses, and Apologies: A Theory of Image Restoration Strategies*. Albany: State University of New York Press

Bergström, G & Boréus, K. (2012) *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. 3 uppl. Lund: Studentlitteratur

Coombs, W.T, Frandsen, F, Holladay, S. J & Johannsen, W. (2010) "Why a concern for apologia and crisis communication?". *Corporate Communications: An International Journal*, 15 (4), 337–349. Doi: 10.1108/13563281011085466.

Esaiasson, P, Gilljam, M, Oscarsson, H, Towns, A & Wängnerud, L. (2017) *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 5 uppl. Stockholm: Norstedts Juridik

Frandsen, F & Johansen, W. (2010) "Apologizing in a globalizing world: crisis communication and apologetic ethics". *Corporate Communications: An International Journal*, 15 (4), 350–364, doi: 10.1108/13563281011085475

Grose, C, Malhotra, N & Parks Van Houweling, R. (2015) "Explaining Explanations: How Legislators Explain their Policy Positions and How Citizens React". *American Journal of Political Science*, 59, (3), 724–743. Doi: 10.1111/ajps.12164

Hearit, K.M. (2006) *Crisis Management by Apology: Corporate Response to Allegations of Wrongdoing*. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates

Holmberg, S & Asp, K. (1980) *Kampen om kärnkraften*. Stockholm: Liber Förlag

Jonasson, A. (2004) *At the Command of God? On the Political Linkage of Islamist Parties*. (Doctoral Thesis, Gothenburg Studies in Politics, 89). Göteborg: University of Gothenburg. Tillgänglig: http://pol.gu.se/digitalAssets/1381/1381226_jonasson--at-the-command-of-god.pdf

Krebs, R & Jackson, P. (2007) "Twisting Tongues and Twisting Arms: The Power of Political Rhetoric". *European Journal of International Relations*, 13 (1), 35–66. Doi: <http://dx.doi.org.ezproxy.ub.gu.se/10.1177/1354066107074284>

Mansergh, L & Thomson, R. (2007) "Election Pledges, Party Competition, and Policymaking". *Comparative Politics*, 39 (3), 311–329.

Naurin, E. (2011) *Election Promises, Party Behaviour and Voter Perceptions*. Basingstoke: Palgrave Macmillan

Naurin, E. (2014) "Is a Promise a Promise? Election Pledge Fulfilment in Comparative Perspective Using Sweden as an Example". *West European Politics*, 37 (5), 1046–1064. Doi: 10.1080/01402382.2013.863518

Przeworski, A, Stokes, S, Manin, B. (1999) *Democracy, Accountability and Representation*. Cambridge: University Press

Royed, T. J. (1996) "Testing the Mandate Model in Britain and the United States: Evidence from the Reagan and Thatcher Eras". *British Journal of Political Science*, 26 (1), 45–80. Doi: <https://doi-org.ezproxy.ub.gu.se/10.1017/S0007123400007419>

Strand Hornes, E (2012) "When Women Have to Apologize: Female Apologia and Political Scandals", i S. Allern & E. Pollack (Red.) *Scandalous : The Mediated Construction of Political Scandals in Four Nordic Countries* (s. 133-149). Göteborg: Nordicom

Tetlock, P. (1981) "Pre- to Postelection Shifts in Presidential Rhetoric: Impression Management or Cognitive Adjustment?". *Journal of Personality and Social Psychology: Attitudes and Social Cognition*, 41 (2), 207–212.

Thomson, R. (2011) "Citizens' Evaluations of the Fulfillment of Election Pledges: Evidence from Ireland". *The Journal of Politics*, 73 (1), 187–201.

Thomson, R., Royed, T., Naurin, E., Artés, J., Ferguson, M., Kostadinova, P., Moury, C. and Pétry, F. (2017) Explaining the Fulfillment of Election Pledges: A Comparative Study on the Impact of Government Institutions. *Manuskript*. Accepterad för publikation i *American Journal of Political Science*.

Offentligt tryck

Riksdagens protokoll. 1976/77: 16. Tillgänglig:
<https://data.riksdagen.se/fil/58FD7712-D70E-454B-8086-DAB7CC9A7668>

Riksdagens protokoll. 1976/77: 18. Tillgänglig:
http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-protokoll-19767718-28-oktober-1976_G00918/html

Riksdagens protokoll 1976/77:20. Tillgänglig:

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-protokoll-19767720-1976-12-31_G00920/html

SFS 2015: 1073. *Lag om särskilda åtgärder för den allmänna ordningen eller den inre säkerheten i landet*. Stockholm: Näringsdepartementet.

Dagstidningsartiklar

Ferm, M, Fridolin, G, & Romson, Å. (2014) "DN Debatt. Nästa regering måste driva på för säker asylväg in i EU". *Dagens Nyheter*. Hämtad 2017-05-19,

<http://www.dn.se/debatt/nasta-regering-maste-driva-pa-for-saker-asylvag-in-i-eu/>

Internetkällor

Expressen Tv. (2015, 29 november). *Gustav Fridolin: jag skiter i opinionen*. [Videofil].

Hämtad från

<https://www.youtube.com/watch?v=sFA6ZeztluQ&t=2s>

Migrationsverket (2016) *Nästan 163 000 människor sökte asyl i Sverige 2015*. Hämtad 2017-05-04, från <https://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Nyhetsarkiv/Nyhetsarkiv-2016/2016-01-01-Nastan-163-000-manniskor-sokte-asyl-i-Sverige-2015.html>

Miljöpartiet (2014) *Valmanifest 2014-2018*. Hämtad 2017-03-07, från

<https://www.mp.se/politik/valmanifest2014>

Riksdagen (2015) *Särskilda åtgärder vid allvarlig fara för den allmänna ordningen eller den inre säkerheten i landet*. Hämtad 2017-04-11, från

https://www.riksdagen.se/sv/webb-tv/video/debatt-om-forslag/sarskilda-atgarder-vid-allvarlig-fara-for-den_H301JuU24

Riksdagen (2016) *Partiledardebatt*. Hämtad 2017-04-11, från

https://www.riksdagen.se/sv/webb-tv/video/partiledardebatt/partiledardebatt_H3C120160113pd

Skrattande grodan (2015, 24 november) *Löfven och Romson om skärpta regler för flyktingarna*. [Videofil] Hämtad från

<https://www.youtube.com/watch?v=GLlbbDxQIGY>

Svenska Akademiens Ordbok. [SAOB] (1962) *Rättfärdiga*. Tillgänglig:

<http://www.saob.se/artikel/?seek=r%C3%A4ttf%C3%A4rdiga&pz=1>

Svensk Nationell Datatjänst (u.å.a.) *Centerns valprogram 1976*. Hämtad 2017-05-02, från

<https://snd.gu.se/sv/vivill/party/c/manifesto/1976>

Svensk Nationell Datatjänst (u.å.b.) *Framtiden*. Hämtad 2017-05-02, från <https://snd.gu.se/sv/vivill/party/mp/manifesto/2010>

Svensk Nationell Datatjänst (u.å.c.) *Antaget av kongressen i Borås 25-28 maj 2006*. Hämtad 2017-05-02, från <https://snd.gu.se/sv/vivill/party/mp/manifesto/2006>

Svensk Nationell Datatjänst (u.å.d.) *Valkongress 2002*. Hämtad 2017-05-02, från <https://snd.gu.se/sv/vivill/party/mp/manifesto/2002>

Sveriges Radio (Producent). (2006, 20 oktober). *Thorbjörn Fälldin - samlade radioklipp*. [Radio]. Hämtad från <http://sverigesradio.se/sida/gruppsida.aspx?programid=1602&grupp=7850&artikel=842072>

TV4Nyheter. (2015, 24 november). *Romson: ett historiskt svårt beslut - Nyheterna (TV4)*. [Videofil] Hämtad från https://www.youtube.com/watch?v=oTGFDEur_d4

TV4Nyheter. (2015, 25 november). *Fridolin och regeringens flyktinguppgörelse: "Skit" - Nyheterna (TV4)*. [Videofil] Hämtad från <https://www.youtube.com/watch?v=RmpQsktiV4k>